

საქართველოს აგრარული სექტორი და XXI საუკუნე: განვითარების რეტროსპექტივა და პერსპექტივა

კახაბერ ციმინტია — ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა
და სასწავლო ეროვნული უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

Georgian Agrarian Sector and the 21st Century: Retrospective and Perspective of Development

Summary

In spite of the fact that there are proper geographic, natural-climate and labour conditions for development of agrarian sector in Georgia, the tendency of regress of the field begun in the period of systemic economic crisis in the last decade of the 20th century has not been yet overcome finally. In spite of announcing the field as the priority of the development in 2013-2014 and, accordingly, directing significant funds, no essential change has been observed yet. This means that the measures been carried out are not sufficient. We think that it is important to put forward the following goals in order to provide development of agrarian sector and acceptable level of food safety: elaborating and carrying out programs of development of production of import-substituting agricultural products which must provide effective use of the existing potential of producing livestock farming products, eggs, vegetables, fruit, potato, tea, fish. This will increase the parameters of self-provision and significantly improve employment and income indices; support the formation of optimal field structure of agrarian sector; significantly increase labour capacity in agrarian sector; decrease the import share of food products and increase the export share.

რეზიუმე

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში აგრარული სექტორის განვითარებისათვის ხელსაყრელი გეოგრაფიული, ბუნებრივ-კლიმატური და შრომითი პირობებია, XX საუკუნის ბოლო ათწლეულში, სისტემური ეკონომიკური კრიზისის პერიოდში დაწყებული დარგის დაქვეითების ტენდენცია ჯერაც არ არის საბოლოოდ დაძლეული. 2013-2014 წლებში დარგის განვითარების პრიორიტეტად გამოცხადებისა და შესაბამისად, მნიშვნელოვანი სახსრების მიმართვის მიუხედავად, დარგის განვითარებაში არსებითი ხასიათის გარდატეხა ჯერაც არ შეიმჩნევა, რიგი პროდუქციის წარმოებაში კვლავაც გრძელდება შემცირების ტენდენცია, რაც მიუთითებს, რომ განხორციელებული ღონისძიებე-

ბი არასაკმარისია. მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია, აგრარული სექტორის განვითარებისა და სასურსათო უსაფრთხოების მისაღები დონის უზრუნველსაყოფად შემდეგი ამოცანების დასახვა: იმპორტშემცვლელი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების განვითარების პროგრამის შემუშავება-განხორციელება, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს მეცხოველეობის პროდუქციის, კვერცხის, ბოსტნეულის, ხილის, კარტოფილის, ჩაის, თევზის წარმოების არსებული პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენება. რაც გაზრდის თვითუზრუნველყოფის პარამეტრებს და მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს მოსახლეობის დასაქმებისა და შემოსავლების მაჩვენებლებს; აგრარული სექტორის ოპტიმალური დარგობრივი სტრუქტურის ფორმირებისადმი ხელშეწყობა; აგრარულ სექტორში შრომის მწარმოებლურობის მნიშვნელოვანი ამაღლება; სასურსათო პროდუქციის იმპორტის წილის შემცირებისა და ექსპორტის წილის ზრდა.

საკვანძო სიტყვები: საქართველოს აგრარული სექტორი. აგრარული რეფორმა. აგრარული ეკონომიკა. განვითარების პრიორიტეტები.

საქართველო აგრარული ტრადიციების ქვეყანაა, რომელიც გამოირჩევა აგრარული სექტორის განვითარებისთვის აუცილებელი გეოგრაფიული, ბუნებრივ-კლიმატური და შრომითი მონაცემებით. შესაბამისად, აგრარულ სექტორს მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება ქვეყნის ეკონომიკაში. ამასთან, სხვადასხვა პერიოდში განხორციელებული ღონისძიებების მიუხედავად, დარგის განვითარების პარამეტრები კვლავაც არასახარბიელოა.

XXI საუკუნის განვლილი პერიოდისთვის საქართველოს აგრარული სექტორის განვითარებაში შესაძლებელია შემდეგი სამი ეტაპის გამოყოფა:

პირველი ეტაპი. 2000-2003 წწ. აღნიშნულ პერიოდში დარგში გრძელდებოდა XX ს. ბოლო

ათწლეულში არსებული სისტემური კრიზისის პერიოდში დაწყებული ტენდენციები. ამასთან, მიუხედავად არასტაბილური მაკროეკონომიკური პირობებისა, აგრარულ სექტორში შენარჩუნებული იყო სუსტი ზრდის (საშუალოდ 4,7%) ტენდენცია. ეროვნულ ეკონომიკაში აგრარული სექტორის წილი კვლავაც მაღალია (20%-ზე მეტი).

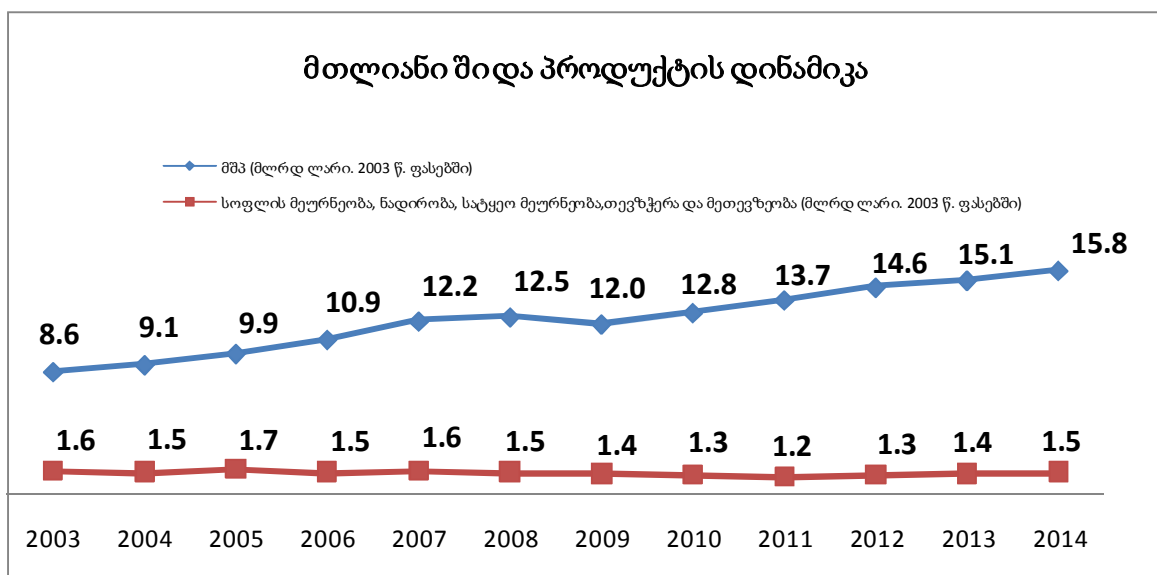
მეორე ეტაპი. 2004-2012 წწ. ამ პერიოდის უფრო ხანგრძლივ ეტაპზე (2004-2010 წწ.) აგრარული სექტორი, დეკლარირების დონეზეც კი, არ შედის ეკონომიკური პოლიტიკის სტრატეგიულ მიმართულებებში. მთლიანად ეკონომიკაში რეალური მშპ-ის შედარებით მაღალი ზრდის ტემპის კვალობაზე (საშუალოდ წლიური 6%), აგრარული სექტორი დაცემის ტენდენციით (საშუალოდ 2,8%) ხასიათდება. აღნიშნულისა და ეკონომიკაში განხორციელებული ტრანსფორმაციის კვალობაზე მნიშვნელოვნად შეიცვალა საქართველოს ეკონომიკის სექტორული სტრუქტურა და მასში აგრარული სექტორის წილი (თითქმის სამჯერ) მცირდება.

შემდგომ პერიოდში, კერძოდ კი „2011 წლიდან საქართველოს მთავრობამ დაიწყო სოფლის მეურნეობის, როგორც ქვეყნის ერთ-ერთი სტრატეგიული მიმართულების განვითარება. 2012 წ. მარტში წარმოდგენილ იქნა დოკუმენტი, რომელიც ითვალისწინებდა ათი წლის განმავლობაში სოფლის მეურნეობის უპირატეს განვითარებას, ეფექტიანი, კონკურენტუნარიანი და მდგრადი აგროსასურსათო სექტორის ფორმირებას, რომელიც დაემყარებოდა საწარმოთა ღირებულებების ჯაჭვის განვითარების ერთიან კომპლექსს“ (4; გვ.40).

აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად ამ პერიოდისთვის განხორციელებული მრავალფეროვანი პროგრამებისა, საქართველოს აგრარულ სექტორში არსებითი პერმუტაცია ვერ მოხდა. ჩვენი აზრით, აღნიშნული გახდა სოციალური ფონის მნიშვნელოვანი გაუმჯობესების შეუძლებლობის ერთ-ერთი მიზეზი.

მესამე ეტაპი. 2013 წლიდან დღემდე. აღნიშნული ეტაპისთვის მთავრობის მიერ დეკლარირებულ იქნა აგრარული სექტორის პრიორიტეტულობა, მნიშვნელოვნად გაიზარდა სექტორის დაფინანსება, წარმოდგენილ იქნა საქართველოს აგრარული სექტორის განვითარების სტრატეგია 2015-2020 წლებისთვის. ცხადია, რომ საბოლოო შეფასება ჯერ-ჯერობით ნაადრევია, თუმცა ისიც ცხადია, რომ ადეკვატური ეფექტი ვერ იქნა მიღებული. ამაზე მიუთითებს ისიც, რომ მთელი რიგი პროდუქციის წარმოების თვალსაზრისით კვლავ გრძელდება შემცირების ტენდენცია, ან სახეზეა უმნიშვნელო ზრდა. ჩვენ ვემხრობით პრაქტიკოსთა იმ მოსაზრებას, რომ აღნიშნული თანხების უფრო ეფექტიანი გამოყენება იყო შესაძლებელი.

ამგვარად, XXI საუკუნის პირველ ათწლეულში მთლიანად ეროვნულ ეკონომიკაში მიმდინარე ზრდის პროცესის პარალელურად აგრარული სექტორი შემცირების ტენდენციით ხასიათდებოდა. კერძოდ, 2003-2014 წწ. ქვეყნის რეალური მშპ 8,6 მლრდ. ლარიდან 15,8 მლრდ. ლარამდე (1,8-ჯერ) გაიზარდა, აგრარული სექტორის კი – 1,6 მლრდ. ლარიდან 1,5 მლრდ. ლარამდე (6 %-ით) შემცირდა.

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

ანალოგიური მდგომარეობაა აგროპროდუქციის წარმოებისთვის აუცილებელ საბაზო მაჩვენებლებშიც. კერძოდ, 2010 წლისთვის 1990 წელთან შედარებით დამუშავებული ფართობების მოცულობა 2,5-ჯერაა შემცირებული (4; გვ. 28), მსხვილი რქოსანი პირუტყვის რაოდენობა – 1,2-ჯერ, ღორის – 8-ჯერ, ცხვრისა და თხის – 2,5-ჯერ (4; გვ.31). აღსანიშნავია ისიც რომ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების მნიშვნელოვანი ნაწილი კვლავაც სახელმწიფო საკუთრებაშია და მათი უმეტესობა არ არის ჩართული სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში.

ამგვარად, საქართველოს აგრარული სექტორის განვითარებისთვის განსაკუთრებულ მუქარებად წარმოგვიდგება:

- აგრარულ სექტორში შრომის მწარმოებლურობის დაბალი დონე და ტექნოლოგიური ჩამორჩენილობა;
- ადგილობრივი პროდუქციის დაბალკონკურენტურობა და საგარეო ბაზრებზე გაღწევის სირთულე;
- აგროპროდუქციის წარმოებისთვის ხელსაყრელი საფინანსო და სადაზღვევო სისტემის არ არსებობა.

ჩვენი აზრით, საქართველოს ტრადიციებისა და ბუნებრივ-კლიმატური პირობების მქონე ქვეყნისთვის აგრარულ სექტორს მნიშვნელოვანი ფუნქცია ეკისრება. სწორი პრიორიტეტებისა და შესაბამისი დაბანდებების პირობებში მას შეუძლია, როგორც სიღარიბის დაძლევაში, ისევე საშუალო ფენის ჩამოყალიბებაში ღირსეული როლის შესრულება. მით უმეტეს, რომ საქართველოს აგრარული ეკონომიკის მცირე ზომებიდან გამომდინარე, რამდენიმე მსხვილ ფერმერულ მეურნეობას შეუძლია გარდატეხა მოახდინოს კონკრეტული საქონლის წარმოებაში და უზრუნველყოს სასურველი პარამეტრები.

ქვეყნის პრობლემა არაა მცირემიწიანობაში, არამედ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების არაეფექტიან გამოყენებაშია. დაუმუშავებელი და შესაბამისად გამოუყენებელია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ნაწილი, დაბალია მოსავლიანობა. რაც მიუთითებს ამ მიმართულებით არსებულ როგორც ექსტენსიურ, ისევე ინტენსიურ რეზერვებზე. ჩვენი აზრით, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ეფექტიანი გამოყენებისთვის მიზანშეწონილია პრივატიზების დაჩქარება (ან სახელმწიფო საკუთრების მიწების იჯარით გაცემის უფრო მოქნილი მექანიზმის შემუშავება-ამოქმედება) და მიწების დამუშავების სტიმულირება. ჩვენი პროგნოზით, არსებული რეზერვების გამოყენების შემთხვევაში უახლოეს 5 წელიწადში შესაძლებელია

აგრარულ სექტორში 250 %-იანი ჯაჭვური ზრდის უზრუნველყოფა.

მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია, აგრარული სექტორის განვითარებისა და სასურსათო უსაფრთხოების მისაღები დონის უზრუნველსაყოფად შემდეგი ამოცანების დასახვა:

- ✓ იმპორტშემცვლელი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების განვითარების პროგრამის შემუშავება-განხორციელება, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს მეცხოველეობის პროდუქციის, კვერცხის, ბოსტნეულის, ხილის, კარტოფილის, ჩაის, თევზის წარმოების არსებული პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენება. რაც გაზრდის თვითუზრუნველყოფის პარამეტრებს და მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს მოსახლეობის დასაქმებისა და შემოსავლების მაჩვენებლებს;
- ✓ აგრარული სექტორის ოპტიმალური დარგობრივი სტრუქტურის ფორმირებისადმი ხელშეწყობა;
- ✓ აგრარულ სექტორში შრომის მწარმოებლურობის მინიმუმ 2-ჯერ მაინც ამაღლება;

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კოლუაშვილი პ. საქართველოს სასურსათო უსაფრთხოება: რეალობა და პროგნოზები. თბილისი, 2004.
2. კორდონიე კრისტოფ. საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის საზოგადოების განვითარების პერსპექტივები. შამოქმედო გეგმის მონახაზი. ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული ცენტრი. საქართველოს ეკონომიკური ტენდენციები. კვარტალური მიმოხილვა. დეკემბერი 2005.
3. სამსონი ი. განვითარების გზის ძიება: „საქართველოს ამოცანები“. ეროვნული პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი. საქართველოს ეკონომიკური ტენდენციები (კვარტალური მიმოხილვა), მარტი, 2006.
4. საქართველოს სოფლის მეურნეობის სფეროს ტრანსფორმაცია: დამოუკიდებლობის 20 წელი (შუალედური ანგარიში). ეროვნული ინიციატივა – ლიბერალური აკადემია თბილისი. ავტორები: თენგიზ შერგელაშვილი, მიხეილ თოქმაშვილი.
5. საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია 2015-2020 წწ. საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრო – 2015.